

2017

Blekingebläddran

Föreningen Blekinges Flora

Föreningen Blekinges Flora

Föreningen Blekinges Flora bildades för att främja den botaniska verksamheten i landskapet. Föreningen grundades 1994 som en fortsättning på det nyligen avslutade inventeringsprojektet. Vi har möten två gånger per år med föredrag och dessutom exkursioner på våren, sommaren och hösten. Vi ägnar oss åt både blomm växter och olika kryptogamgrupper (mossor, lavar, svampar, alger). Föreningen har dessutom floraväktarverksamhet. 1998 startade föreningen ett svampprojekt med syfte att inventera främst storsvampar, men även i viss mån mikrosvampar. Vi deltagar även i de vilda blommornas dag, med lokala exkursioner i juni månad.

För att bli medlem kan du betala in årsavgiften på 100 kr (20 kr för familjemedlemmar) till postgiro: 4877 229-7, eller bankgiro: 5704-5205. Ange namn och adress, samt att du är ny medlem. Alternativt kan du höra av dig till någon i styrelsen.

Ordförande: Lars Fröberg
Sofiaparken 4E, 222 41 Lund
tfn 076-8489945
e-post: larsfroberglund@gmail.com

Kassör: Vakant

Floraväktaransvarig: Åke Widgren
kontaktuppgifter (se ovan)

Protokollsekreterare: Åke Widgren
Ronnebyg. 10, 371 32 Karlskrona
tfn (arb) 0455-87 143
e-post: cotula@gmail.com

Svampprojektet: Jonny Svensson
Karsahult Pl 81, 360 10 Ryd
tfn 0459-833 45
e-post: jonny.g.a.svensson@gmail.com

Programsekreterare: Johan Wolgast
Hunnemarav. 7, 374 34 Karlshamn
tfn 0708-154424
e-post: johanwolgast@yahoo.co.uk

Föreningens hemsida:
www.blekingesflora.se

Blekingebläddran

För innehåll och författarinstruktioner, se bakpärmens insida.

Redaktör: Lars Fröberg, Sofiaparken 4E, 222 41 Lund.
tfn 076-8489945, e-post: larsfroberglund@gmail.com

Redaktionskommitté: Ingrid Grahn-Nilsson, Joakim Hemberg, Åke Widgren.

Omslagsbild: majnyckler x jungfru Marie nycklar *Dactylorhiza majalis* ssp. *majalis* x *maculata* ssp. *maculata* vid Torhamn. Foto T. Vestman.

Förord

Jag har två tråkiga nyheter att förmedla; Bengt Nilsson vår förre ordförande och Kjell Petersson vår förre kassör har båda gått bort under det senaste verksamhetsåret. Båda var mycket aktiva botanister, som stod för en stor del av föreningens floraväktarverksamhet. Bengt har varit engagerad i växtinventeringar sedan början av 1980-talet och har lämnat efter sig en mycket stor mängd växtbelägg och foton, samt odlade många ovanliga växter i sin trädgård. Kjell var, förutom växtinventerare, även en flitig hobbyodlare och var aktiv i Trädgårdsamatörerna. Bengt och Kjell lämnar ett stort tomrum efter sig.

I årets nummer av tidskriften presenterar Jonny Svensson en intressant svamplokal vid Gummagölsmåla i Bräkneåns dalgång strax söder om gränsen mot Småland, där han funnit närmare 500 arter av storsvampar! Åke Widgren redovisar floraväktarinventering av mörk solvända, dvs. den kala underarten av solvända (*Helianthemum nummularium* ssp. *obscurum*). Underarten verkar inte ha gått tillbaka, och det går även att hitta nya lokaler av den. Åke presenterar även en ny näckrosart för Sverige, sextalig näckros *Nuphar advena*, en Nordamerikansk släkting till gul näckros som inplanterades i en sjö vid Eriksberg av Bengt Berg och som har naturaliserat sig i sjön ('advena' betyder ju inkomling!). Ett par andra inplanterade, ovanliga näckrosarter har också hittats i sjön. Slutligen presenterar Åke, tillsammans med Thomas Vestman, status för hybriden mellan jungfru Marie nycklar och majnycklar, som blev funnen nära Torhamn på 1990-talet. Identiteten av hybriden och dess återkorsningar utreddes av Mikael Hedrén vid Lunds universitet, med hjälp av enzyમેlektrofores.

Eftersom vi förlorat två aktiva floraväktare, efterlyser föreningen nya floraväktare. Ni kan antingen välja egna lokaler eller följa med andra vana floraväktare om ni känner er osäkra i början - hör av er till Åke Widgren. Föreningen kommer även att göra en florainsats på lokalen för majnycklar vid Kuggeboda den 20 augusti, där det håller på att växa igen med älggräs och busksly (se programmet). Alla är välkomna till detta evenemang.

Väl mött - Lars Fröberg (redaktör & ordförande)

Jungfru Marie nycklar x majnycklar i Blekinge

Thomas Vestman & Åke Widgren

Blekinge hyser inte så många orkidéarter, men för cirka 20 år sedan blev en intressant population funnen utanför Torhamn. Individen i beståndet varierade från nästan typisk majnycklar till typisk jungfru Marie nycklar. Med hjälp av enzyમેlektrofores kunde man på biologiska institutionen i Lund konstatera att det rörde sig om hybriden mellan dessa samt återkorsningar mot föräldraarterna.

En dag i början av juni 1995 blev jag (Åke) uppringd av Erik Johansson i Jämsjö, som hade blivit tipsad om en möjlig förekomst av majnycklar *Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis* i trakten av Torhamn i östra Blekinge. Majnycklar är inte kända så långt österut i Blekinge, så uppgiften var värd att kontrollera. Jag åkte dit tillsammans med Erik och möttes av ett stort antal blommande orkidéplantor av olika storlek och färg. En del såg ut som majnycklar medan andra mest liknade Jungfru Marie nycklar *D. maculata* subsp. *maculata* (Fig. 2, 3). Att det fanns hybrider på lokalen kändes uppenbart. Orkidéerna var spridda inom ett cirka 200 kvadratmeter stort ohävd område, på ganska fuktig mark, med inslag av högrörtvegetation och spridda skott av sötbjörnbär *Rubus plicatus* (Fig. 1). I samband med slutförandet av inventeringsprojektet Blekinges Flora var det angeläget att få hybriden säkert bestämd. Några bladbitar insamlades för enzyμεlektrofores-analys, och

Mikael Hedrén vid Lunds universitet kunde sedan fastställa att det var hybriden mellan Jungfru Marie nycklar och majnycklar.

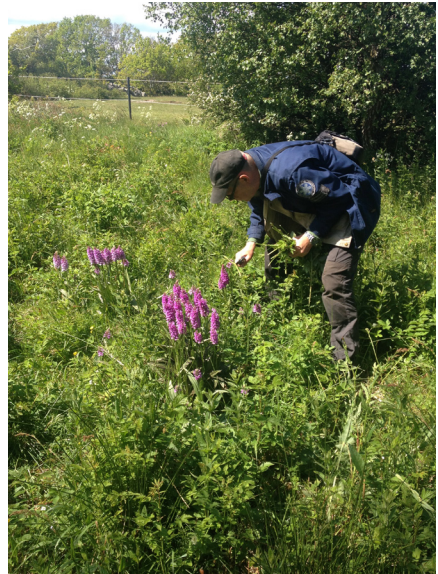

Fig. 1. Rönning vid hybridorkidélokalen. Man kan tydligt se problemet med igenväxningen. Foto T. Vestman.

Fig. 2a. Den storvuxna, tätblommiga formen som dominerar på lokalen. **b.** En mer småvuxen, rödblommig form. Foton T. Vestman (a), Å. Widgren (b).

Åren gick, och 2008 bestämde vi oss för att tillsammans besöka lokalen för att se om hybriderna fanns kvar. Flera års ohävd hade gjort att björnbär och sly brett ut sig alltmer. Orkidéerna var nu begränsade till ett betydligt mindre område, cirka 100 kvadratmeter. Om inga åtgärder gjordes skulle området snart vara helt igenväxt. Vi bestämde oss därför för att, med markägarens tillstånd, röja upp området kring orkidéerna. Vi har därefter nästan årligen, oftast i april, röjt och klippt björnbär, hagtorn, sly och annan igenväxningsvegetation. År 2012 fick fastigheten en ny ägare. Även denne var positiv till skötseln av orkidélokalen. Flera års rön har gett gott resultat. Björnbärsbeståndet har tunnats ut alltmer, och orkidéerna har successivt ökat i antal. År 2010 bör-

jade vi räkna plantorna, de första åren ganska översiktligt men sedan 2014 så noga som möjligt (se Tabell 1). Lokalen ingår nu också i floraväxteriet. År 2015 noterades ett nytt rekord; sammanlagt kunde 199 blommande plantor räknas i området. På sikt skulle den bästa skötseln sannolikt vara årlig lieslåtter. Då skulle det även bli lättare att få bukt med storvuxna igenväxningsarter som strandlysing *Lysimachia vulgaris*, älggräs *Filipendula ulmaria* och tuvåtel *Deschampsia cespitosa*. Hösten 2016 slog vi lokalen med lie för första gången, och vår ambition är att fortsätta med det.

Hybriden mellan Jungfru Marie nycklar och majnycklar är mycket ovanlig i landet. Utöver Torhamnslokalen finns endast fyra kända lokaler,

Fig. 3a. Småvuxen blekblommig form. **b.** Småvuxen form med tydlig röd teckning. Foton Å. Widgren.

dels vid Stenshuvud och Mosslanda i östra Skåne där hybriden uppges ha hittats 1999 respektive 2012 (Artportalen) och dels i Örups kärr i sydöstra Skåne där den hittades av Mikael Hedrén för cirka 20 år sedan (Hedrén i e-post), samt vid Harplinge i södra Halland där den påträffades 1987 (Georgson m.fl.1997). Hybridnycklarna vid Torhamn uppvisar en stor variation i utseende, och växer delvis i täta klungor/kloner vilket tyder på riklig bildning av sidoknölar. De största plantorna är cirka 60 cm höga med en kraftig blomställning, rödlila blomfärg och breda, rikt fläckiga blad (Fig. 4). I en av klonerna har plantorna helt ofläckade blad. I några grupper är de mindre, bladen och blomställningarna smalare och blomfärgen mörkare röd. Enstaka

plantor är ljusare i blomfärgen och påminner mer om Jungfru Marie nycklar. Även blomningstiden varierar mellan olika kloner. De storvuxna plantorna blommar tidigare, medan de mindre och ljusblommiga är senare.

Om hybriden uppstått på lokalen i Torhamn är omöjligt att veta, men det troligaste är att så är fallet. Enstaka plantor av Jungfru Marie nycklar har tidigare förekommit i området (på 1990-talet), och finns alltjämt på en närbelägen växtplats. Majnycklar har aldrig med säkerhet setts på lokalen, men det kan ändå inte uteslutas att enstaka plantor kan ha dolt sig bland hybriderna. Ett alternativ är att majnycklar tidigare funnits på lokalen men försvunnit på grund av korsning med jungfru Marie nycklar. Närmast kända växtplats för

majnycklar finns i Ronneby kommun, ungefär 4 mil västerut. Jungfru Marie nycklar är autotetraploid, vilket innebär att en fördubbling av kromosomantalet uppkommit inom arten. Majnycklar är däremot allotetraploid vilket betyder att kromosomantalet fördubblats genom hybridisering mellan två diploida arter. Enligt Hedrén (2005) har de frön som bildas vid korsning mellan autotetraploida och allotetraploida arter bättre grobarhet än korsningar mellan tetraploida och diploida taxa. Populationen vid Torhamn är en hybridsvärm, det vill säga en blandning av föräldrar, primärhybrider och återkorsningar mellan hybrider och föräldrar, samt senare generationers hybridavkomma. Eftersom hybriden är unik och den genetiska bakgrunden till variationen inom populationen är utredd (M. Hedrén i e-post), är det värdefullt att den bevaras.

Fig. 4. Bladen av en kraftigt fläckig form av hybridorkidéen. Foto T. Vestman.

Tabell 1. Antal individ på lokalen under perioden 2010–16.

2010	70
2011	124
2012	lokal ej besökt
2013	83
2014	136
2015	199
2016	193

Citerad litteratur

- Fröberg, L. 2006. *Blekinges Flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
- Georgson, K. m.fl. 1997. *Hallands Flora*. SBF-förlaget, Västervik.
- Hedrén, M. 2005. Artbildning och släktskap inom orkidésläktet handnycklar *Dactylorhiza*. *Svensk Bot. Tidskr.* 99: 70–93.

Gummagölsmåla

Blekinges artrikaste svamplokal?

Jonny Svensson

I snart 20 år har storsvampar inventerats i Blekinge, för att kartera hotade arter och skyddsvärda lokaler. En ravin i norra delen av Bräkneåns dalgång, visade sig vara mycket artrik och hysa flera sällsyna svampar, vilka Jonny Svensson rapporterar om här. Även några kalkgynnade arter har blivit funna, vilket skulle kunna förklaras av förekomsten av en grönstengång.

Gummagölsmåla naturreservat ligger i Ronneby kommun, Öljuhults församling, 2–3 km söder om Smålandsgränsen. Reservatet är beläget i en djup sprickdal längs Bräkneåns västra sida (Fig. 1). Från ån upp till plåtån är höjdskillnaden omkring 40 m och arealen är cirka 24 hektar. Bergrunden i området utgörs av kustgnejs, och i den centrala delen går en grönstenslinje i nord-sydlig riktning. Jordarten i området är morän, som på den platta delen närmast ån är svallad.

Området har till stora delar varit betesmark, och längs ån har det varit slättermark. I den branta delen finns bokar vars ålder uppskattas till 250 år vilket tyder på en lång trädkontinuitet. Lundfloran är rik, och i stora delar förekommer blåsippa *Hepatica nobilis*, vitsippa *Anemone nemorosa* och lundslok *Melica uniflora*. Här finns också mindre områden med gulsippa *Anemone ranunculoides*, hässlebrodd *Milium effusum*, myskmadra *Galium odoratum*, sydlundarv *Stellaria nemorum* ssp. *montana*, trolldruva *Actaea spicata*, vätteros *Lathraea squamaria*

och vårärt *Lathyrus vernus* (Fig. 2), samt längs ån safsa *Osmunda regalis* och älgört *Filipendula ulmaria*. På

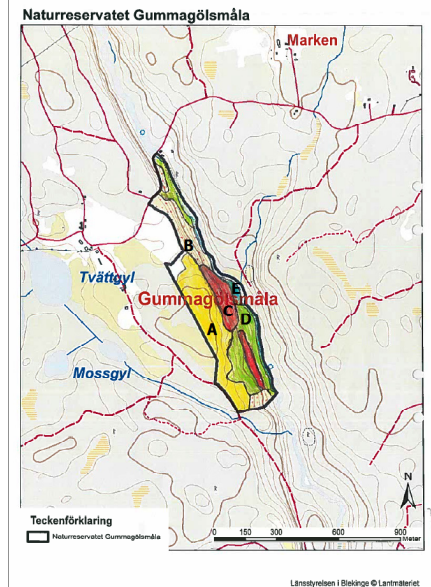

Fig. 1. Det undersökta området.

A. Ek > 70%	Max ålder 150 år.
B. Blandat löv	Max ålder 150 år.
C. Bok > 70%	Max ålder 250 år.
D. Gran > 80%	Max ålder 90 år.
E. Klibbal > 70%	Max ålder 70 år.

Fig. 2. Lokalen vid Gummagölsmåla med bl.a. lundarv. Foto J. Svensson.

några träd växer lunglav *Lobaria pulmonaria*.

Lämplig skötsel av området, för att få behålla och utöka antalet arter, vore att avverka granar som tränger in i lövområdet. Området med gran närmast ån bör lämnas orört, för här har svamparter som hör till kalkgranskogen börjat uppträda.

Jag har under perioden från 2009–2017 besökt lokalen vid ett flertal tillfällen och har till dagens datum antecknat 472 arter av storsvampar. Jag har delat upp området i 5 delområden efter huvudträdsdrag (Fig. 1, lokal A–E).

A. Platån i västra delen av naturreservatet. Skogen hyser här mer än 70% ek, med en ålder av upp till 150 år. Dessutom finns kulturspår i form av rösen och stenmurar. Området har en relativt trivial svampfunga.

B. Sluttningar i norra och södra delarna av naturreservatet. Dessa områden har en blandlövskog med samtliga lövträd i Blekinge. Trädens ålder uppgår till 150 år. Här finns en rik kärlväxtflora och svampfunga. Stor tratticka *Polyporus badius* (Fig. 3) blev

Fig. 3. Stor tratticka blev funnen som ny för Blekinge. Foto J. Svensson.

Fig. 4. *Lyophyllum osmophorum* blev funnen som ny för Sverige vid Gumma-gölsmåla. Foto J. Svensson.

funnen här som ny för Blekinge. Arten växer på död ved av alm, bok och sälg. Dvärgfjällskivling *Lepiota echinella*, med endast 3 fynd i Blekinge, förekommer typiskt i hässlen på kalkrik mark (Bohlin & Knutsson 2001), men kan eventuellt växa här p.g.a. influens från grönstengsgången. Även blåmjölkig storskål *Peziza saniosa*, med 5 fynd i Blekinge, är funnen i detta område.

C. Sluttning i centrala delen, som är brant och delvis blockrik. Huvudträds­slag är bok, och trädens ålder uppgår till 250 år. Området har en rik svampfunga, med gamla lågor och högstubbar. Flera av svamparterna är knutna till ved, i olika nedbrytnings faser, bl.a. den för Sverige nyfunna *Lyophyllum osmophorum* (Fig. 4) på murken bokved. Även *Pluteus hispidulus* växer på murken, oftast starkt nedbruten ved. Arten har blivit funnen på 9 lokaler i Blekinge, men har för övrigt endast 5 dokumenterade moderna lokaler i Sverige (Virtuella

herbariet). Praktfingersvamp *Ramaria subbotrytis* (Fig. 5), med endast 4 fynd i Blekinge, förekommer typiskt i ädellövskogar och hässlen på kalkrik mark (Daun & Nitare 2002), men kan eventuellt växa här p.g.a. influens från grönstengsgången.

D. Den plattare delen mellan ån och branten. Huvudträds­slag här är gran, och trädens ålder uppgår till 90 år. Området är 20–50 m brett, och består av svallad morän. Här finns rikligt med granlågor. Området har en svampfunga som främst finns på mark med högt pH. Bräkneån, liksom Mörrumsån, har tjocka lager av sötvattensnäckor, vilket kan höja pH-värdet på mindre ytor (jmf Ryberg & Svensson 1999). Här har skarp rökriska *Lactarius acris* sin enda aktuella lokal i Blekinge. Arten växer typiskt i ängsbokskog på kalkrik mark. Svartnande kantarell *Craterellus melanoxeros* (Fig. 6) är också funnen här. Arten förekommer i rikare löv- och

Tabell 1. Ett urval svampar funna vid Gummagölsmåla 2009–2017.
Hotkategorier: NT = nära hotad, VU = sårbar, DD = kunskapsbrist.

Lokal A

Ceriporiopsis recinascens hartsporing,
grov asplåga
Russula violeipes violfotskremla, vid ek.
R. virescens rutkremla, vid ek.

Lokal B

Artomyces pyxidatus kandelabersvamp,
NT, asplågor.
Bolbitius reticulatus hinnskivling, lövlåga.
Clavaria amoenoides vridfingersvamp,
VU.
Climacodon septentrionalis grentagg-
svamp, NT. Skadad gammal bok.
Cystolepiota sistrata blekpudrad fjällskiv-
ling.
Holwaya mucida lindskål, lindlåga.
Lentaria byssiseda spinnfigersvamp, NT,
naken jord under lönn och avenbok.
Lepiota boudieri rostfjällskivling
L. castanea kastanjefjällskivling
L. cristata syrlig fjällskivling
L. echinella dvärgfjällskivling, VU
L. subalba lundfjällskivling
L. ventriospora gulflockig fjällskivling
Lycomperdon echinatum igelkotttröksvamp
Mycena renati gulfotshätta, lövlågor,
främst bok.

5. Praktfingersvamp är klassad som sårbar. Foto J. Svensson.

Peziza celtica två fynd totalt i Blekinge
P. saniosa blåmjölkig storskål, NT
Phellinus populicola stor aspticka, NT
Polyporus badius stor tratticka, NT, mur-
ken lövstubb
Ramariopsis crocea saffransfingersvamp,
VU, naken jord under alm
Scleroderma verrucosum knottrig rottryf-
fel, NT
Strobilomyces strobilaceus fjällsopp

Lokal C

Cantharellus friesii orange kantarell.
Coprinopsis jonesii stor brandbläcksvamp
Cortinarius cinnabarinus cinnoberspind-
ling, NT.
C. citrinus citronspindling, NT.
C. orellanus orangebrun giftspindling.
Dentipellis fragilis skinntagging, NT.
Hygrophorus mesotephurus bokvaxskivling,
NT.
Lentaria epichnoa vit vedfingersvamp, NT.
Lyophyllum osmophorum, murken bokved
(2010 !E. Ludwig, 1:a fynd i Sverige).
Pluteus umbrosus borstskölding
P. hispidulus, DD.
Ramaria formosa lömsk fingersvamp, NT.
R. subbotrytis praktfingersvamp, VU.

Lokal D

Camarops tubulina gransotdyna, NT.
Granlågor.
Craterellus melanoxeros svartnande
kantarell, NT.
Cortinarius percomis kryddspindling.
C. rubicundulus gulnande spindling.
Hygrophorus pudorinus (H. persicolor),
rosa vaxskivling.
Lactarius acris, skarp rökriska, NT.
Pycnoporellus fulgens, brandticka, NT.

Lokal E

Entoloma dysthales
E. sericatum

Fig. 6. Svartnande kantarell är typisk för rika lövskogar. Foto J. Svensson.

blandskog, och är känd från 4 lokaler i Blekinge.

E. Öar i ån och kantzonen, som domineras av klibbal. I fältskiktet finns främst älgört och safsa. Området har endast ett fåtal svamparter, men en intressant art som är funnen här är *Entoloma dysthales*, som har 3 fynd i Blekinge, men för övrigt endast 4 dokumenterade moderna fynd i Sverige (Virtuella herbariet 2017). Arten växer oftast fuktigt tillsammans med al och älgört.

Detta är en liten del av de arter ni kan påträffa en höstdag i Gummagölsmåla naturreservat. Är man ute efter att fylla

svampkorgen finns här många läckra svampar som kantarell, svart trumpet-svamp och stensopp.

Citerad litteratur

- Bohlin, K. & Knutsson, T. 2001. *Artfaktablad - Lepiota echinella dvärgfjällskivling*. Hämtat 2017-05-24.
- Daun, R. & Nitare, J. 2002. *Artfaktablad - Ramaria subbotrytis praktfingersvamp*. Hämtat 2017-05-24.
- Ryberg, A. & Svensson, J. 1999. Kärtinghejan - ett naturskönt och svamprikt naturreservat. *Blekinges Natur* 1999: 81–90.
- Virtuella herbariet 2017. Hämtat 2017-05-23.

Sextalig näckros *Nuphar advena* En ny svensk näckrosart

Åke Widgren

Vita och gula näckrosor, samt rödblommiga former av vit näckros, har planterats in i många sjöar och dammar i Sverige, både i parker, slottsträdgårdar och andra människoskapade miljöer, samt i mer naturliga vatten. Oftast har dessa dock inte blivit insamlade, varför artbestämningen inte kontrollerats. Det har nu visat sig att även andra arter har importerats för inplantering. Åke Widgren berättar här om identifieringen av sextalig näckros som är snarlik gul näckros, samt ett par andra arter som har blivit inplanterade av Bengt Berg i Färssjön vid Eriksberg.

Vid en inventering av vattenväxter i Färssjön, i naturreservatet Eriksberg i mellersta Blekinge, påträffade jag 2003 en gul näckros som såg avvikande ut. Den var större än den vanliga gula näckrosen *Nuphar lutea*, och hade mörkgul blomma. De egentliga kronbladen, som är förkrympta och sitter inne i blomman, var röda (Fig 1). Jag misstänkte att det var en annan art än gul näckros. Ett belägg insamlades och lämnades till Botaniska museet i Lund, men det blev inte slutgiltigt bestämt utan preliminärt registrerat som en odlad form av gul näckros.

Färssjön innehåller mängder av röda näckrosor, och den gängse uppfattningen är att dessa härstammar från en inplantering som gjordes av Eriksbergs tidigare ägare Bengt Berg under 1940-talet. De ska ha hämtats från Fagertärn och planterats i sjön i bevarandesyfte. Per-Arne Olsson, vid Eriksbergs Vilt- och Natur AB som numera äger om-

rådet, har meddelat att det även finns uppgifter om att Bengt Berg skulle ha köpt näckrosor från USA. Det kändes sannolikt att den storblommiga gula näckrosen skulle kunna ha ett sådant ursprung.

Under 2014 och 2016 fick jag möjlighet att göra nya insamlingar i sjön. Efter att ha läst om gula näckrosarter och studerat bilder på nätet började jag ana att det kunde vara den nordamerikanska arten *Nuphar advena*. I början av 2017 blev beläggen bestämda och bekräftade av både Torbjörn Tyler och Thomas Karlsson; arten var *Nuphar advena*.

Nuphar advena är vanlig i delar av Nordamerika. Arten har länge odlats i Europa, och är bland annat förvildad i England där den numera betraktas som invasiv. Den har aldrig tidigare rapporterats som vildväxande i Norden. Arten har nu fått det svenska namnet sextalig näckros. Namnet syftar på de

Fig 1. Blomma av sex-talig näckros från Färsksjön, 2014-08-27. Foto Å. Widgren.

sex (eller fler) kronbladslika foderblad som omsluter blomman; gul näckros har vanligtvis fem. Kronbladen och märkesskivorna är ofta orangeröda medan de hos gul näckros är gula. Vidare skiljer den sig från gul näckros på att bladskäften är relativt runda i tvärsnitt; hos gul näckros är de trekantiga (Tyler 2017).

I Färksjön bildar *Nuphar advena* flera mycket stora och etablerade bestånd (Fig. 2). Arten växer där tillsammans med både gul näckros och vit näckros *Nymphaea alba*, men framförallt med mängder av röda näckrosor. Några svenska röda näckrosor *Nymphaea alba* f. *rosea* kunde inte med säkerhet identifieras vid det senaste besöket 2016. De röda som fotograferades i sjön bestämdes av Torbjörn Tyler till en hybrid, parknäckros *Nymphaea x marliacea*. En näckros med svavelgula blommor insamlades, och bestämdes av Torbjörn till svavelnäckros *Nymphaea*

x thiona. Sjön är ännu inte färdigutforskad. Det kan dölja sig fler arter eller hybrider i näckrosdjungeln.

Färksjön är en grund och näringsrik sjö med begränsat siktdjup. Den är knappt 11 hektar stor, och näckrosor täcker stora delar av vattenytan. Förutom mängden av näckrosor är sjön artfattig. De enda ytterligare vattenväxter som noterats är hästsvans *Hippuris vulgaris* och andmat *Lemna minor*. Strandväxtfloran är artrikare och innehåller näringskrävande arter som kärrbräken *Thelypteris palustris*, slokstarr *Carex pseudocyperus*, bäckveronika *Veronica beccabunga*, rosen-dunört *Epilobium hirsutum*, dikeslänke *Callitriche stagnalis* och rödlänke *Lythrum portula*.

Citerad litteratur

Tyler, T. 2017. Nya och gamla näckrosor i svenska vatten. *Bot. Notiser* 150: 15–21.

Fig 2. Beståndet av sextalig näckros i Färksjön, 2014-08-27. Foto Åke Widgren.

Mörk solvända i Blekinge

Åke Widgren

Solvända delas i två underarter, som endast skiljer sig åt på hårigheten. Intressant är att underarterna har olika utbredning, vilket grundar sig på olika invandringsvägar efter istiden. I Blekinge är båda rikligt företrädde och de förekommer ofta på samma lokal. Åke Widgren rapporterar om status för mörk solvända, som ingår i Floraväxteriet. Underarten förefaller hålla ställningarna väl i landskapet.

Solvända *Helianthemum nummularium* förekommer i Sverige i två underarter, mörk solvända *H. nummularium* subsp. *obscurum* och ljus solvända *H. nummularium* subsp. *nummularium*. Mörk solvända skiljer sig från ljus solvända på att bladens undersidor är gröna med spridda enkla hår och/eller stora stjärnhår, medan de hos ljus solvända är starkt gråfiltade av små stjärnhår. Inga andra skillnader mellan underarterna är kända (Edqvist & Karlsson 2007; Fig. 1–2). Underarterna växer ofta tillsammans och mellanformer förekommer.

Underarten har varit nationellt rödlistad sedan 2015 då den blev klassad som sårbar (VU). Den totala populationen i landet skattades i samband med rödlistningen samma år till 10 000 plantor (ArtDatabanken 2015).

Utbredning och ekologi

Mörk solvända har en något mer sydvästlig utbredning än ljus solvända, med spridda förekomster från Skåne i söder till Sörmland i norr. Till skillnad från ljus solvända är den mycket sällsynt på Öland och Gotland. De flesta aktuella

lokalerna finns i Blekinge och Östergötland, men antalet fynd är betydligt lägre än för ljus solvända. Liksom hos denna har mörk solvända gått tillbaka till följd av minskande beteshävd och igenväxning. Minskningstakten har beräknats till 30 % de senaste 60 åren. Möjligen är mörk solvända något förbisedd (ArtDatabanken 2015).

I övriga Norden förekommer underarten i Danmark, där den är i vissa områden relativt vanlig. Den är även rapporterad som adventivfynd från Finland. Totalutbredningen omfattar större delen av kontinenten från Spanien i väster till Kaukasus och norra Iran i öster (Widén 2010). Solvända är en art som uppvisar stor variation, särskilt i Syd- och Centraleuropas bergsområden. Ett flertal olika underarter har beskrivits. Resultaten av DNA-analyser och odlingsförsök visar dock att uppdelningen i de olika underarterna kan ifrågasättas. Utbredningsmönstret hos de två underarterna i Sverige kan förklaras med att ljus solvända invandrat från sydost, och mörk solvända från sydväst (Suobani m.fl. 2014). Björn Widén, som forskat

Fig 1. Bestånd av solvända. Foto K. Petersson.

på solvändor och skrivit om dem i Flora Nordica, är av uppfattningen att mörk och ljus solvända borde behandlas som varieteter, och inte som underarter (B. Widén muntl.)

Båda underarterna växer i ogödslade, solöppna, torra-friska betesmarker. De förekommer också som relikter på tidigare hävdad mark, i snår och skogsbryn, samt på gräsmarksrester på åkerrenar, åkerholmar och vägkanter. Den kan också påträffas kring hållar och på bergshyllor, grusåsar och moränbackar. Solvända hålls tillbaka av hårt bete och utvecklas bäst vid mindre intensiv hävd. Den klarar inledningsvis ohävd och igenväxning, men slås så

småningom ut i konkurrensen med höga örter, gräs och sly. Den tål inte gödsling (Edqvist & Karlsson 2007). Blomningen infaller i juni–juli.

I Blekinge var solvända en vanlig art så sent som för bara några årtionden sedan. I boken Blekinges Flora (Fröberg 2006) redovisas fynd från 108 inventeringsrutor, vilket motsvarar 61 % av rutorna. Många inventerare skiljde inte mellan underarterna, men mörk solvända noterades på 26 % av rutorna och ljus solvända på 24 %. Den mörka solvändan var spridd över hela länet, medan den ljusa solvändan i huvudsak var utbredd i länets östra delar (Fröberg 2006).

Fig 2. Blommande solvända i Bro-måla 2010. Om det är mörk eller ljus solvända går inte att avgöra på bilden. Foto K. Pettersson.

Mörk solvända har 79 lokaler i Blekinge som är registrerade i Artportalen (Fig. 3). Samtliga ingår i floraväkeriet. Ljus solvända är i Artportalen rapporterad från drygt 100 lokaler. Underarten är rödlistad som nära hotad (NT) men ingår inte i floraväkeriet.

Status i Blekinge

Sedan den mörka solvändan rödlistades som sårbar 2015, och samtidigt blev prioriterad i floraväkeriet, har vi medvetet sökt efter den på gamla lokaler men till stor del också letat efter nya lokaler. Resultatet har så här långt varit mer positivt än vad vi från början vågade hoppas. Under 2015 besöktes och påträffades underarten på totalt 32 lokaler varav 24 var nya. Under 2016 besöktes och påträffades den på 41 lokaler varav 34 var nya.

Nästan alla lokaler utgörs av hagmark eller slättermark. Två lokaler är på vägkanter och en består av ruderalmark. Endast fem hagmarks-

lokaler uppges vara ohävdade eller igenväxande. På 14 lokaler växer mörk solvända i blandbestånd med ljus solvända. Den rikaste förekomsten finns i naturreservatet Kullan i Olofströms kommun, med toppnoteringen 860 plantor 2016.

Den mörka solvändans status i Blekinge är svårbedömd. Hittills har underarten återfunnits på alla kända lokaler som återbesökts samtidigt som många nya lokaler har hittats. Å andra sidan har många hagmarker i främst skogsbygden vuxit igen på grund av ohävd sedan 1980-talet, vilket säkert innebär att många okända lokaler för mörk solvända har försvunnit. De flesta floraväktarrapporterna anger antalet plantor, men en del redovisar i stället ytan vilket gör en korrekt summering omöjlig. Grovt räknat har det rapporterats 3 140 plantor på 49 lokaler, och 56 m² fördelat på 17 lokaler. Hur många plantor som döljer sig bakom ytsiffran är omöjligt att beräkna, men det är knappast färre än 1 000. Mörkertalet av upptäckta lokaler är också svårbedömt, men det har under 2015 och 2016 varit förvånansvärt lätt att hitta nya växtplatser. Att det verkliga antalet är minst det dubbla (132 lokaler) är ingen vågad gissning. Om vi grovt räknar med att vi har 4 100 plantor på de 66 lokaler som besökts inom floraväkeriet (19 kända lokaler från åren 2011–2013 är alltså obesökta) så bör det verkliga antalet plantor av mörk solvända i Blekinge uppgå till minst 8 000 till 10 000 (att jämföra med ArtDatabankens totalberäkning på 10 000 plantor i hela landet). Framtiden

för mörk solvända i Blekinge är kanske inte så mörk trots allt.

Citerad litteratur

ArtDatabanken, 2015. Rödlistningsbedömning - *Helianthemum nummularium* subsp. *obscurum* mörk solvända. <<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/224417>>

Edqvist, M. & Karlsson, T. 2007. *Smålands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Fröberg, L. 2006. *Blekinges Flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Suobani, E., Hedrén, M. & Widén, B. 2014. Phylogeography of the European rock rose *Helianthemum nummularium* (Cistaceae): incongruent patterns of differentiation in plastid DNA and morphology. *Bot. J. Linn. Soc.* 176: 311–331.

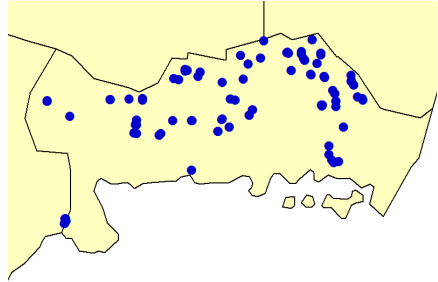

Fig 3. Utbredningen av mörk solvända i Blekinge. Uttag ur Artportalen 2017-05-02.

Widén, B. 2010. Cistaceae. I: Jonsell, B. & Karlsson, T. (red). *Flora Nordica*, vol 6. Stockholm.

Åke Widgren, Ronnebygatan 10, 371 32 Karlskrona. E-post: cotula@gmail.com

Årets växt och moss

Svenska Botaniska Föreningen (SBF) har utsett svart trolldruva *Actaea spicata* och röd trolldruva *A. erythrocarpa* till årets växter, varav den förra är känd från hela landet medan den senare endast finns i norra Norrland.

Alla är välkomna att rapportera fynd av dessa i år. Uppgifterna ska bestå av fyndplats, biotop, mängd, datum och observatör, och kan antingen rapporteras direkt i Artportalen eller genom att skicka in blanketter. Gå in på

SBF:s hemsida (www.svenskbotanik.se/arets-vaxt/), där det står om arterna, samt där man kan ladda ner blanketter.

SBF har även utsett hårnervmossa *Campylopus introflexus* som årets mossa. Den går att rapportera på motsvarande sätt (www.svenskbotanik.se/arets-vaxt/arets-mossa/). Arten är en inkomling från Sydafrika, som i Blekinge endast är rapporterad från Hängdovakärret i Artportalen.

Fyndrapporter

Intressanta fynd av kärlväxter och mossor i Blekinge från 2016 rapporteras.

LD = Biologiska museet, Lund; S = Riksmuseet, Stockholm; ! = granskad av...

Kärlväxter

Alcea rugosa gul stockros. Ronneby sn, Hultatippen (RN: 62320-14679) jordhög på soptipp 2016-09-25 B. Nilsson (till LD !L. Fröberg). Ny för Blekinge.

Alopecurus aequalis gulkavle. Ronneby sn, Hasselstads våtmark, södra sidan (RN: 1465895 6237066) dammkant, 2016-06-27 Å. Widgren.

Centaurea phrygia ssp. *phrygia* finnklint. Kyrkhult sn, Ö om Slagesnäs (RN: 62495-14224) vägkant 2016-07-23 I. Björegren (till LD !L. Fröberg). Ny för Blekinge.

Chenopodium ficifolium fikonmålla. Ronneby sn, Angelskog (RN: 62286-14693) soptipp 2016-10-03 B. Nilsson (till LD !L. Fröberg).

Cotula coronopifolia kotula. Mjällby sn, Sillnäs västra sida (RN: 1425457-6208561) havsstrandäng, 2016-06-12, flera 10-tal, kanske uppemot 100 småvuxna plantor Å. Widgren, B. Nilsson, J. Wolgast m.fl. (Blekinge Flora-exkursion).

Festuca rubra ssp. *juncea* daggsvingel. Mjällby sn, Sillnäs (RN: 1425933-6208583) strandängsfragment, 2016-06-26 Å. Widgren & B. Nilsson; Spraglehall (RN: 1434611-6214472) strandängsfragment, 2016-06-26 Å. Widgren & B. Nilsson; Torhamns sn, Utlängan, V-sidan (RN: 1498423-6210482)

strandängsfragment, 2016-07-12 Å. Widgren (alla S !T. Karlsson). Första aktuella, bekräftade fynden i Blekinge.

Hieracium pristophyllum hajfibbla (sect. *Vulgata*). Augerums sn, SV om Råsen (RN: 62419-14990) vägkant, 2016-07-13 Å. Widgren & T. Nilsson (LD !T. Tyler; bestämd till *H. pristophyllum* s.lat. inkl. *H. irriguiforme*). Ny för Blekinge.

Hieracium ruberulum (sect. *Tridentata*). Augerums sn, S om Råsen (RN: 1497888-6240568) vägkant, 2016-07-13 Å. Widgren & T. Nilsson (Bel. ÅW). Troligen första fyndet i Blekinge sedan 1898.

Hieracium subconspersum (sect. *Tridentata*). Sillhövda sn, Spetsamåla (RN: 1482725-6258006) vägkant, 2016-07-05 Å. Widgren (bel. ÅW !T. Nilsson). Ny för Blekinge.

Hydrocharis morsus-ranae dyblad. Mörrums sn, Mörrumsån vid Marieberg kraftverk (RN: 1436359-6236512) bland jättegröe vid västra stranden, 2016-08-29, rikligt Å. Widgren.

Hypericum cf. *androsaemum* läkehyperikum (Fig. 2). Ronneby sn, Hultatippen (RN: 62321-14679) jordhög 2016-08-04 B. Nilsson (till LD !L. Fröberg). Belägget har lite för långa kronblad och ståndare för typisk läkehyperikum; ny för Blekinge och Sverige.

Fig 2. Läkehyperi-
kum från Hultatip-
pen - ny för Sverige.
Foto Å. Widgren.

Leonotis nepetifolia sommarlejonöra.
Sölvesborg, Svartaled, 165 m VSV
om rondell vid Blekinge-Skånevä-
gen (RN: 62146-14227) jordhög
2016-09-25 B. Nilsson (till LD
!L. Fröberg). Ny för Blekinge och
Norden.

Lepidium didymum hamnkrassing.
Ronneby sn, Angelskog (RN:
62286-14693) soptipp 2016-10-03
B. Nilsson (till LD !L. Fröberg).

Nuphar advena sextalig näckros. Åryds
sn, Färsksjön, Eriksberg (RN:
1449365-6227615) eutrof sjö 2016-
08-10 Å. Widgren (LD !T. Tyler; S
!T. Karlsson). Ny för Blekinge och
Norden (se artikel på sid. 13–15).

Nymphaea x marliacea parknäckros.
Åryds sn, Färsksjön, Eriksberg (RN:
1449365-6227615) eutrof sjö 2016-
08-10 Å. Widgren (LD !T. Tyler; S
!T. Karlsson). Ny för Blekinge (se
artikel på sid. 13–15).

Nymphaea x thiona svavelnäckros.
Åryds sn, Färsksjön, Eriksberg (RN:
1449365-6227615) eutrof sjö 2016-
08-10 Å. Widgren (LD !T. Tyler; S
!T. Karlsson). Ny för Blekinge (se
artikel på sid. 13–15).

Rosa x harisonii gul pimpinellros. Lis-
terby sn, SV om Björketorpsstenen
(RN: 1473530-6230409) öppen/
halvöppen gräsmark, 2016-07-17
Å. Widgren (S !T. Karlsson).

Sagina nodosa ssp. *nodosa* sydknutnarv. Ramdala sn, Idholm (RN: 1496168-6224678) välhävda fuktäng, 2016-08-19 Å. Widgren & U. Emanuelsson.

Taraxacum dilatatum spårmaskros (sect. *Taraxacum*). Mjällby sn, Kråkenabbens NV-del (RN: 1432006-6209227) hagmark, 2016-05-10 Å. Widgren, B. Nilsson, I. Björegren & H. Rydberg (Blekinge Flora-exkursion). Få fynd i Blekinge.

Taraxacum glaucinum blågrå maskros (sect. *Erythrosperma*). Mjällby sn, Kråkenabbens NV-del (RN: 1432000-6209247) hagmark, 2016-05-10 Å. Widgren, B. Nilsson, I. Björegren & H. Rydberg (Blekinge Flora-exkursion). Få fynd i Blekinge.

Taraxacum polyodon tandmaskros (sect. *Taraxacum*). Mjällby sn, S om Nordersunds reningsverk (RN: 1433593-6209215) hagmark, 2016-

05-10 Å. Widgren, B. Nilsson, I. Björegren & H. Rydberg (Blekinge Flora-exkursion). Få fynd i Blekinge.

Taraxacum tumentilobum uddmaskros (sect. *Taraxacum*). Karlskrona sn, Bryggjarbergets östra sida (RN: 1487653-6227410) grusplan, 2016-05-09 Å. Widgren & H. Rydberg. Få fynd i Blekinge.

Tellima grandiflora anagrambräcka. Jämshög sn, Olofström, Eddavägen (RN: 62400-14217) utkast i bryn 2016-06-11 C. Wigermo, Å Svensson & B. Nilsson (till LD !L. Fröberg). Ny för Blekinge.

Mossor

Drepanocladus sordidus fiskekrok-mossa, Jämshögs sn, Stasjön (RN: 1415660-6240500) oligotrof sjö, 2016-09-27 Å. Widgren & I. Björegren (S !L. Hedenäs). Tredje fyndet i Blekinge.

Författarinstruktioner

Detta är föreningens medlemshäfte och skickas ut 1 gång per år, under våren. Vi presenterar intressanta fynd och ger en rapport från floraväkteriet. Dessutom ges referat från föreningens aktiviteter, kommande programpunkter och andra botaniska aktiviteter med anknytning till föreningen. Vi publicerar även specialinventeringar, samt diverse systematiska utredningar som har anknytning till landskapet. Bidrag kan skickas till redaktören på nedanstående adress.

Manus kan skickas till föreningens redaktör, Lars Fröberg (larsfroberglund@gmail.com). När ni skickar in era bidrag måste bilder och tabeller skickas separat från textdokumentet.

Innehåll

3	Förord
4	Jungfru Marie nycklar x majnycklar
8	Gummagölsmåla - En artrik svamplokal
13	Sextalig näckros
16	Mörk solvända
19	Årets växt och mossor
20	Fyndrapporter